

izvajalskih oblik, medijskih stvaritev, pisave in njenih variant v razsežnostih med ljudskim besednim ustvarjanjem in književnostjo.

Ob analizi razvojnih silnic so posebej poudarjeni avtoričini komentarji, kritične zabeleške in strokovno ostro preiščeni sklepi v zvezi s pomenom narodove duhovne tradicije za podobo sodobnega kulturnega ozračja. Posebno poglavje je posvečeno nosilcem slovstvene folklore. Tu se odkrijejo teme, oblikovne variante, ustvarjalna specifika in tipologija nosilcev dejavnosti, pripovedovalcev, pravljicarjev, pevcev/pevk, njihove izobrazbe, starosti, značajskih lastnosti in rodbinske tradicije. Ob tem je poseben vidik namenjen tipologiji otroške slovstvene folkloristike (otrok kot poslušalec/gledalec, otroška motivika, otroški izdelek), ter pomenu naslovnika, ki odločno vpliva na razvoj in spreminjanje oblikovnih in vsebinskih prvin ljudskega ustvarjanja.

Pojavom variiranja ljudske motivike in njenega prilagajanja sodobnemu času in njegovim tržnim zakonitostim so namenjene avtoričine kritične pripombe ter pogledi na sodobno in prihodnjo vlogo

slovstvene folkloristike, predvsem v zvezi z njeno estetsko, vsebinsko, idejno (tudi izobraževalno) vlogo.

V »Bibliofilskem pogledu na slovstveno folkloro« je avtorica izbrala pomembne knjižne izdaje in jih ponudila kot zanimivo in uporabno gradivo za sodobno pedagoško, medijsko in ljubiteljsko dejavnost.

V poglavju o literarizaciji folklornih motivov v slovenski književnosti pa je v razvojnem loku od začetkov do današnjega književnega dogajanja s primeri in problemsko analizo prikazala študijsko zelo dragoceno gradivo s tega področja.

Monografija v končni sintezi ne odkrije le avtoričine znanstvene razgledanosti in njene strokovne vestnosti: jasno pokaže tudi iskreni zanos in odkrito predanost predmetu raziskovanja, živemu, vedno znova oživiljenemu in poživljajočemu gradivu slovstvene folkloristike.

Helga Glušič
Ljubljana
helga.krisper@volja.net

Alojzija Zupan Sosič: *Robovi mreže, robovi jaza.* (Sodobni slovenski roman.) Maribor: Litera, 2006. 367 str.

Pričujoča knjiga o sodobnem slovenskem romanu je zbir prenovljenih in poglobljenih študij zadnjih let, ki jih je Alojzija Zupan Sosič objavila že v svoji prvi knjigi *V zavetju zgodbe*. Vse, razen uvodne študije, so bile že natisnjene v znanstvenih publikacijah in revijah. Avtorica je v *Bralnem vodilu* navedla bistvena vprašanja, na katera je skušala odgovoriti, in sicer:

- Ali je spremenjeni položaj literature v svetu vplival tudi na sodobni slovenski roman (1990–2005)?
- Koliko ga je zaznamovala globalizacija?

– Kakšne podobe realnosti kaže roman t.i. informacijske dobe?

Išče tudi odgovore na bolj specifična vprašanja. Uvodna študija *Vmesnost in sodobni slovenski roman (1990–2005)* je povzetek vseh desetih študij, ki so bile že natisnjene v znanstvenih publikacijah in revijah. Čeprav so v ponovni objavi dopolnjene, ne odstopajo od bistvenih spoznanj iz predhodnih natisov. Ker je to obenem tudi zbir študij, prinaša knjiga zaokroženo podobo sodobnega slovenskega romana, beremo pa jo lahko tudi kot učbenik.

Avtorica je pregled romanopisja obravnavala po literarnozgodovinskih, interpretativno-analitičnih in žanrskosintetičnih pristopih, ki jim je pridružila, kot pravi, tudi drobce literarnoaksiološke kritičnosti.

Knjigo sestavlja deset razmišljanj o sodobnem slovenskem romanu. Začenja jo že prej omenjena uvodna razprava, zaključuje pa poglavje *Robovi sodobnega slovenskega romana*, ki je sestavljeno iz povzetkov vseh študij; povzetek celotne knjige pa je zbran v končnem poglavju *Povzetek*.

Vmesnost in sodobni slovenski roman (1990–2005) je uvodna študija, v kateri je avtorica poiskala skupne značilnosti najnovejšega slovenskega romana. Ugotavlja, da je prevladujoči romaneskni vzorec **modificirani tradicionalni roman** z realističnimi potezami. Skozi majhno zgodbo in prevladujočo ljubezensko tematiko prevladuje v njem iskanje osebne identitete. Skupna točka najnovejšega slovenskega romana je tudi nova emocionalnost, povezana s (spolno) identiteto, raziskovanjem stereotipov ženskosti in moškosti, poudarjanje telesnosti, prikazana z ironične, cinične in parodične perspektive.

Sledijo študije:

Poti k romanu, kjer se avtorica ukvarja z vrstno identiteto romana in sklene, da je sinkretizem najstarejša romanova stalnica, v sodobnem slovenskem romanu v zadnjem desetletju 20. stoletja pa najbolj opazna kot žanrska hibridnost v okviru enega romana. Pomembna preoblikovalca tradicionalnih žanrskih obrazcev sta še netipični položaj pripovedovalca in povečano število govornih odlomkov. Dinamični dialogi približujejo sodobni slovenski roman scenariju.

V študiji *Fantastika in sodobni slovenski roman* ob koncu stoletja sintetizira mesto fantastike, ki je sodobni slovenski roman zaznamovala bolj kot kadarkoli. Njeni izvori izhajajo iz žanrskih (pravljica, antiutopija, grozljivi roman) in tematskih (remitizacija

Istre, Prekmurja, Prlekije – pokrajinska fantastika) spodbud. Sklepna ugotovitev je, da se je delež fantastike zelo povečal.

Kriminalkina uganika proučuje razliko med klasično in sodobno kriminalko, ki ju ločimo po načinu razreševanja identitetne uganke, ubesedene v razkrinkovalni pripovedi. Neklasična se od klasične razlikuje predvsem v suspenzu, problem se z zgodbene ravnine prenaša tudi na raven pripovednih postopkov. Sodobna kriminalka se ne sprašuje samo, kdo je zločinec, ampak tudi, kaj je kriminalka. Iz študije izhaja, da je sodobna slovenska kriminalka zmes klasične detektivke, kriminalke, trde kriminalke ter drugih žanrov: psihološkega, ljubezenskega, »kozerskega« ... romana (*Izza kongresa ali umor v teritorialnih vodah, Cimre, Vrata skozi, Nekdo drug ...*) in literarno oplemenitena.

Potovati, potovati! Najnovejši slovenski potopisni roman. Študija prinaša pregled sodobnega literarnega potopisa v Sloveniji. Avtorica ugotavlja, da slovenski potopisni roman, poleg žanrskega sinkretizma, označuje še veliko avtobiografskih, lirskih, esejičnih in simbolnih prvin. (Fiktivno) potovanje v njem še zmeraj pomeni spoznavanje družbe ali/in lastne identitete (*Tao ljubezni, Potovanje predaleč, Tropska melanholija, Vladarka, Črni angel, varuh moj ...*). Pripovedovalec – potopisec obrača pozornost bolj nase kot na potovanje.

Sodobnemu slovenskemu antiutopičnemu romanu je posvečen del z naslovom *Ptiči, hrošči in androidi v smaragdnem mestu*. Ta roman je uveljavil obe klasični antiutopični možnosti alternativne družbe: zapeljavno in ustrahovalno. Najbolj presunljiva in negativna vizija mesta prihodnosti je zapisana v obeh romanih Berte Bojetu, ki je obsodila površnost in agresivnost družbe pa tudi nezmožnost komunikacije med spoloma. Iz podrobneje obravnavanih (*Filio ni doma, Ptičja hiša, Harmagedon, Satanova krona, Smaragdno mesto*) romanov po mnenju avtorice kriči sporočilo

za tretje tisočletje: strpnost, enakopravnost, ljubezen.

Romaneska novost zadnjega desetletja 20. stoletja so romani s pravljničnimi značilnostmi (*Zrno od frmentona*, *Nekdo je igral klavir*, *Tanaja*) in pravljnični roman Marjana Tomšiča *Óstrigéca*, o čemer piše avtorica v poglavju *Pravljnični roman*. Ugotavlja, da vsi štirje romani, ki prepletajo pravljničnost ljudske in sodobne pravljice ter sestavine fantastike in ostalih žanrov, dokazujejo, da je pravljica v Sloveniji še vedno priljubljena literarna vrsta, hkrati pa zanimiva prvina za prenavo tradicionalne romaneskosti.

Razpravi *Žensko in ptičje na literarnem otoku Berte Bojetu in Tradicionalno in sodobno v romanu Boštjanov let Florjana Lipuša* analizirata prozni opus pomembnih slovenskih ustvarjalcev. Avtorica je natančno preučila njune najnovejše romane. Berta Bojetu Boeta je v svojih delih razkrila svet kot razmerje med moškimi in žensko, v katerem je prava pot povezanost moškega in ženskega principa. V svoji prozi je uravnovesila tri pripovedne vrste – grotesko, parabolo in antiutopijo. Oblikovala je negativne simbole, njihovo poučnost pa uporabila za moralni nauk. Najbolj grozljiv simbol kot znak brutalnih odnosov med ljudmi je posilstvo. Simbolika le-tega je tesno povezana še z dvema negativnima simboloma – s hišo in ptičem. Nasilje za vedno pohabi človeka in mu odvzame občutek za najsvetlejšo človeško vrednoto – ljubezen. V romanu Florjana Lipuša pripovedovalec ironizira škodljive stereotipe tradicije (kult dela in smrti, Cerkev–varuh in gospodar vernika, neenakovrednost spolov, poslušnost otrok ...), a se zavzema za ohranitev tradicionalnih vrednot, predvsem družine, naravnosti in iskrenosti.

S pomembnostjo ženske literarne osebe, nove emocionalnosti in neuspešne spolne komunikacije se Sosičeva ukvarja v študiji *Spolna identiteta in novi slovenski roman*. V njej ugotavlja, da je spolna identiteta danes jedro identitetne problematike. V sodobnem

slovenskem romanu je presvetljena skozi razvijanje osebne oziroma intimne zgodbe. Prevladuje heteroseksualna matrica (vprašanja spolnih manjšin so zelo redka), ugotavlja pa naslednje stereotipe: ženska – temni kontinent, ženska – hišni angel, ženska – femme fatale in moški – don Juan. S spreminjanjem spolne identitete sta pove-zani tudi glavni novosti najnovejšega slovenskega romana: osrednjost ženske literarne osebe in nova emocionalnost, prikazani s humorno, ironično ali parodično razdaljo.

V *Homoerotika v najnovejšem slovenskem romanu* se avtorica ukvarja s spolno identiteto spolnih manjšin. V najnovejšem romanopisju je delež homoerotičnih motivov majhen (pojavi so se v enajstih romanih), čeprav se je (v primerjavi z desetletji nazaj) pravzaprav povečal. Homoerotično tematiko obravnavajo trije romani (*Angeli*, *Zgubljena zgodba*, *Ime mi je Damjan*). Največ romanov se s svojo podobo homoseksualnosti obrača proti normalizaciji, a je ta še vedno po meri heteroseksualne perspektive. Homoerotika sporoča univerzalne resnice: ljubezen prižene literarne osebe v nerešljive bivanjske stiske predvsem zato, ker se ne zavedajo, da jo spodjedata boleznidanašnjega časa – z dolgočasnost in medspolna komunikacijska blokada.

Alojzija Zupan Sosič je deset samostojnih razprav nasloвила *Robovi mreže, robovi jaza*. »Najbrž je glavna odlika modernega romana pripovedovati o vsebinah in robovih jaza. Prav to, kar dela subjekt individualen (v tem času, ko svetovni red zarisuje politiko v novih področjih hibridnosti, skupnosti in konflikta); če sploh kaj, je to ponovna naloga sodobne fikcije. Ker se osebnost zdaj razpršuje v globalno ob mešanju kultur in spreminjanju informacijske tehnologije, je potrebno v romanu zaznati, kaj ločuje posameznika od sveta, kaj zaznamuje subjektov odklon od različnih norm in kaj določa posebno perspektivo ali posebnost.

Prav zdaj, ko se naše misli preoblikujejo v mrežo, moramo še vedno na različne načine raziskovati in opisovati individualnost.« Tako napoveduje romanu Matz v svojem delu *The modern novel. A short introduction*. (2004)

Alojzija Zupan Sosič s svojimi prenovljenimi študijami v knjigi prinaša poglobljena in nova spoznanja o sodobnem slovenskem romanu in ponuja kar nekaj odgovorov na vprašanja o njegovem razvoju in značilnostih. Knjiga predstavlja svojevrsten razgled po sodobnem slovenskem romanu (1990–2005) in hkrati pomemben prispevek k proučevanju le-tega oz. k literarni vedi. Pisana je v strokovno natančnem in premišljenem, vendar zelo berljivem jeziku.

Monografijo bodo zagotovo z veseljem uporabljali študenti slovenistike (pregledna zgradba, kratki povzetki) in učitelji slovenščine na vseh stopnjah, saj ponuja pregled in značilnosti pomembnejših romanesknih del od 1990–2005. Po njej utegne poseči tudi vsak drug literarno radoveden bralec, ki ga zanima sodobni roman, saj leta sodi med najbolj brane in tudi najbolje prodajane literarne vrste. Avtorica tudi zaradi slednjega svojemu delu in delom, ki bodo sledila, povečuje zanimivost in uporabnost ter širi možni krog bralstva.

Milena Kerndl
 Maribor
 milena.kerndl@guest.arnes.si

Vilko Novak: *Slovar stare knjižne prekmurščine*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2006. 947 str.

Slovar stare knjižne prekmurščine, ki ga je izdal Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, je življenjsko delo etnologa, literarnega zgodovinarja in jezikoslovca **Vilka Novaka**, ki je bil tri desetletja zaposlen na etnološkem oddelku Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Svoje življenje je posvetil preučevanju prekmurskega jezika in slovstva. Med drugim je zasnoval in uredil *Izbor prekmurske književnosti* (1936), *Izbor prekmurskega slovstva* (1976), *Slovenske ljudske molitve* (1983). Kot izvrstni poznavalec stare prekmurske književnosti in njenega jezika se je lotil izpisovanja besed ter besednih zvez najpomembnejših del prekmurskih piscev 18. in 19. stoletja, katerega rezultat sta tudi *Slovar stare knjižne prekmurščine: Poskusni snopič* (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana, 1988, 73 str.) in *Slovar stare knjižne prekmurščine*.

Vilko Novak je med letoma 1977 in 1981 izpisal 25 jezikovno, avtorsko in vsebinsko

najznačilnejših del stare knjižne prekmurščine, ki so izšla med letoma 1715 in 1886. V slovarju so zastopani vsi pomembni protestantski in katoliški avtorji 18. in 19. stoletja: Franc Temlin, Mihael Sever, Štefan Küzmič, Mikloš Küzmič, Mihael Bakoš, Štefan Sijarto, Mihael Barla, Jožef Košič, Janoš Kardoš, Aleksander Terplan, Imre Agustič in Jožef Bagary. V slovar je vključena zelo raznolika tematika, ki se je pojavljala v takratni prekmurski književnosti, in sicer verska besedila, učbeniki in vzgojne knjige, zgodovinska besedila ter ljudski običaji, delno pa je izpisan tudi časopis *Prijatelj* (1875–1879). Štiri dela so bila izpisana popolno (Franc Temlin: *Mali katechismus*, 1715; *Abecedarium szlowenszko*, 1725; Mihael Sever: *Réd zvelicsánsztva*, 1747; Štefan Küzmič: *Vöre krsztsánszke krátki návuk*, 1754), druga pa delno. Za osrednji razvoj stare knjižne prekmurščine sta pomembni letnici 1715, ko je izšla prva knjiga v prekmurščini (*Mali katechismus* Franca Temlina), in 1919, ko se je s pri-